

TARİHTEN BİR YAPRAK — 1980 yılından bu yana Belçika'da siyasi mülteci olarak bulunan Behice Boran, yaşamı boyunca çeşitli davalar nedeniyle sık sık yargı önüne çıkmış, ilk hapis cezasına, Kore'ye asker gönderilmesine tepki gösteren bir telgrafi Meclise çekmesi sonucu çarptırılmıştı. Ölümü siyasi çevrelerde büyük üzüntü yaratan Boran, 1948 Eylülünde yargılandığı bir davada ifade veriyor. (Fotoğraf: CUMHURİYET ARŞİV)

Behice Boran'ın cenazesi Türkiye'ye getiriliyor

Önceki gün Brüksel'de bir kalp krizi sonucu ölen TİP Genel Başkanı Behice Boran'ın cenazesi Türkiye'ye getirilerek İstanbul'da toprağa verilecek. Boran'ın ölümünden kısa bir süre önce birleşme protokolü imzalayan TİP-TKP ortak bildirisinde, "Onun mücadelesi sürdürülecek" denildi. 8. Sayfada

12.10.87

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Behice Boran...

"Doğum tarihim 1 Mayıs 1910."

Geçen yıl mayıs ayının son günlerinde Federal Almanya'nın Düsseldorf kenti yakınlarında bir göl kıyısında birlikte yürüyor ve konuşuyorduk.

"Bir Uzun Yürüyüş" başlıklı yazı dizisinde okumuştunuz bu söyleşiyi...

— Küçük burjuva bir ailedenim; küçük burjuvazinin aydınlar ve memur/subay kanadından değil de öbür kanadından. Baba-
(Arkası Sa. 13, Sü. 5'te)

GÖZLEM UĞUR MUMCU

(Başarafa 1. Sayfada)

min zahirelerin toplandığı halde dükkânı vardı. Bursa ile ilçeleri arasında zahire ticareti yapar, ara sıra İzmir ve İstanbul'a kadar uzanırdı. Zengin değildik...

Boran, İstanbul Arnavutköy Kız Koleji'ni 1931 yılında bitirmiş... 1934 yılında Amerika'ya gitmiş; 1938 yılında Michigan Üniversitesi'nde sosyoloji alanında "dikine sosyal hareketlilik" konulu doktorasını tamamlamış...

— O sözünü ettiğim tesadüf olmasaydı ben Marksist olmayacaktım.

Boran'ın sözünü ettiği rastlantı, Amerika'da sosyoloji profesörlerinden birinin oğlunun kendisine Marksizmi okumasını salı vermesiydi...

— Marksizm ile tanışmam bana bildiğim bir şeye yeni bir açıdan bakmamı da öğretti. (...) Marksizmi öğrenmeye devam edince, anladım ki, bireylerin inandıkları fikirleri yaşamlarına geçirmeleri, evet, ama toplumu değiştirmek ve geliştirmek tek başına bireyin yapacağı iş değil, örgüt işidir. Yani parti işi...

Dönünce, Ankara'da DTCF'de sosyoloji doçenti olarak çalışmaya başlamış Boran... Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes ve Adnan Cemgil ile birlikte "Yurt ve Dünya" adlı bir dergide yazılar yazmış... Daha sonra da Muzaffer Başoğlu ile birlikte "Adımlar" dergisini çıkartmış...

Kırklı yıllar, bütün dünyada faşizm rüzgârlarının estiği yıllardır. Boran ve arkadaşları Türkiye'de bu rüzgârla karşılaşmışlar.. Arkasına devleti almış olan bu faşizm rüzgârı 1948 yılında Boran ve arkadaşlarını üniversite dışına sürüklemiş...

Boran, "Türk Barışseverler Cemiyeti"nin Menderes hükümetinin Kore'ye TBMM kararı olmadan asker göndermesini eleştiren bildirisi nedeniyle yargılanmış ve mahkûm olmuş.

Daha sonra "51 tevkiyatı" diye bilinen TKP davası nedeniyle tutuklanmış, yargılanmış, sonunda aklanmış Boran...

— 27 Mayıs sabahının erken saatlerinde haberi duyduğumda içimde hem bir ferahlama, hem de kaygılanma duydum... Ülkenin 27 Mayıs arifesinde içine düşmüş bulunduğu durumun öyle devam etmeyeceği de aşikârdı. Radyoda okunan açıklamada "NATO'ya, CENTO'ya bağlılık" cümlesi hoşuma gitmemişti, ama başka türlü olacağını da beklememişim...

27 Mayıs'ın getirdiği özgürlük ortamında kurulan Türkiye İşçi Partisi'nin üyeleri arasına katılmış Boran; o günlerde Parti Genel Başkanı M. Ali Aybar ve Boran, yan yana ve omuz omuzadırlar.

— TİP'in kuruluşu olayı çok anlamlı ve önemli bir gelişmenin ifadesidir. Kurucuların işçi sınıfından gelişi, bu sınıfın sendikale örgütlenme ve mücadele bilincinden politik düzeyde örgütlenme ve mücadele bilincine yükselmesinin belirli bir belirtisi ve sonucudur...

Daha sonra Aybar ile Boran'ın yolları ayrılır. Yıl 1968'dir. Sovyetler Birliği Çekoslovakya'yı işgal etmiştir.

TİP Genel Başkanı Aybar, Sovyet işgaline karşı çıkar, "Güler yüzlü sosyalizm"den söz eder.

Boran, işgali Milliyet gazetesinde yayımladığı şu yazısı ile kınar:

— Sovyetler Birliği'nin Varşova Paktı dört üyesi ile birlikte Çekoslovakya'ya yaptığı askeri müdahalenin hiçbir yönden haklı, hatta gerçekçi politika bakımından geçerli görülebilecek bir yanı yoktur... Sovyetler Birliği'nde işçi sınıfı diktatörlüğü, partinin, hatta parti içinde belirli bir kadronun gitgide tek bir kişinin keyfi idaresi şeklini almıştır.

Aybar - Boran ikilisinin yolları bu tarihten sonra ayrılır.

Aybar ile Boran'ın yolları Çekoslovak işgali nedeniyle ayrılmış değildir. Yollar daha sonra Aybar ve Boran'ın Marksizm konusunda birbirinden çok farklı görüş ayrılıkları nedeniyle ayrılmıştır.

Kaldı ki Boran 1986 mayısında bana Almanya'da Çekoslovak işgali konusunda, "Zaman kafamdaki düşümü çözdü. Çekoslovak Komünist Partisi ve toplumsal sisteminde sağlıklı ve sağlam unsurlar bulunmasa 1968 krizinden sonra böyle çabuk toparlanmazdı. Ben partideki bu sağlıklı ve sağlam unsurların kimler olduğunu teşhiste yanılmışım" diyerek bir özeleştiri yapmış ve Sovyetleri eleştiren o günkü tavrından geri döndüğünü bildirmişti.

Boran, Aybar ile giriştiği savaşı kazanır ve 1970 yılında TİP Genel Başkanlığı'na seçilir.

Daha sonra 12 Mart dönemi gelir. Boran ve TİP yöneticileri, Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'nde ağır hapis cezaları ile cezalandırılırlar.

Sonra "74 fi", daha sonra da 1975 yılında TİP adıyla örgütlenme çabaları ve 12 Eylül... Yeniden soruşturmalar, tutuklanmalar, "sekiz yıldan on beş yıla kadar" ceza yaptırımli davalar...

Boran, yedi yıldır yurtdışındaydı. Düsseldorf'taki o uzun yürüyüşlerimiz sırasında bana, "İstanbul'u öylesine özliyorum ki" demişti, "Ama biliyorum, ömrüm yetmeyecek Türkiye'ye dönme-ye."

Behice Boran'ın yurtdışına çıktıktan sonra yaptıklarını beğenemeyebilirsiniz... TKP ile birleşmesini yanlış ve "dramatik" bir gelişme olarak da görebilirsiniz... Hangimiz hayatta yanlış yapmıyoruz ki?

Dostu ve düşmanı şunu kabul etmelidir ki Boran, sosyalizm kavgasında en soluktu ve direnci olanlardan biriydi. Sosyalizm inancından bir an geri dönmedi. Uzun savaşım yıllarının son günlerinde çelişkili çizgiler de çizse, genel doğrultusunda hiç ödün vermedi. İnancılı ve dirençli yaşadı, çileli ve acılı öldü.

Bir bakıma, "1 Mayıs" olan doğum tarihi, Boran'ın Marksizm ile bütünleşen siyasal ve ideolojik çizgisini de belirlemiş oldu.

Boran'ı saygıyla anıyor ve onu yurdundan, Ruhi Su'nun "Dursun Bebek" türküsüne konu olan oğlundan, dostlarından binlerce kilometre uzakta ölmeye mahkûm eden şu yasakçı düzenin bir "demokrasi, uygarlık ve insanlık ayıbı" olduğunu bir kez daha vurgulamak istiyorum.

